

5

**1938 INNEHÅLLER: Småstugor i Lund •
Vattentäthet hos murbruk • Moderna tegel-
byggnader • Tegelkonsumtionen • Notiser**

TEGEL

Brandsäkert

Gammalmodig mur förvärrade ateljébranden

Nutidens tegelmurar
betydligt effektivare

— Den brandmur som sprängdes och störtade in i den grünewaldska ateljén vid eldsvådan häromdagen tillhör en föråldrad och icke särdeles effektiv typ, påpekar brandchefen Harald Sellén då NDA interPELLERAR honom om orsakerna till att muren i stället för att hjälpa snarare stälpte och i väsentlig grad bidrog till att spolie-
ra konstskatterna.

— Numera byggas brandmurarna av tegel, medan ifrågavarande mur närmast var en vägg gjord av slagglattor, fortsätter brandchefen. En tegelmur hade sägerligen motstått den pårestning överhettningen medförde, även om denna var speciellt svårartad
el... Userades till

är en oeftergivlig
fordran på ett
material för

mellanväggar

Bygg alla mel-
lanväggar av
högporösa tegel-
mellanväggs-
plattor.

Då vinner Ni utom brandsäkerhet fullgod
garanti för volymbeständighet och där-
med undviker Ni alla sprickbildningar.

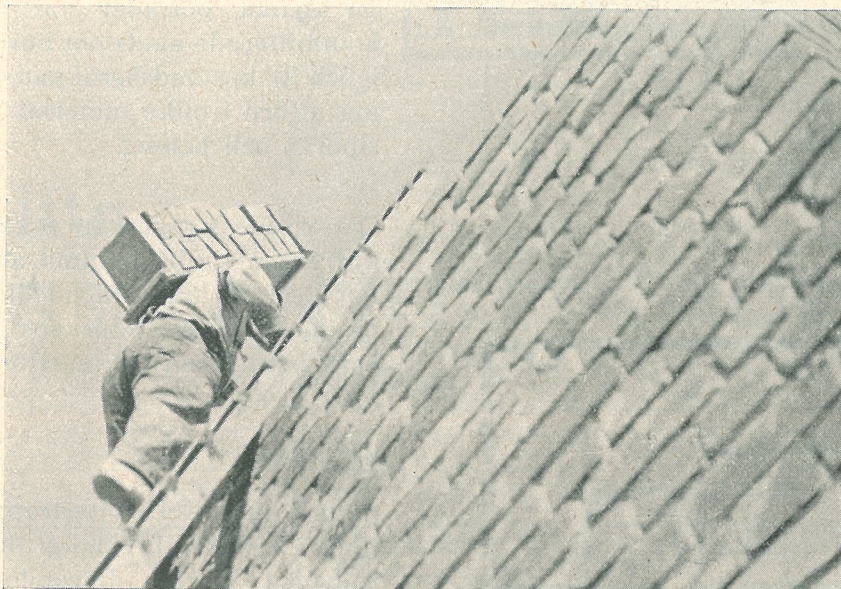
Tegelbrukens Försäljningsaktiebolag

Stockholm

TEGEL

REDAKTIONSKOMMITTÉ: BRUKSÄGARE GUNNAR WULF,
KAPTEN CURT CAMITZ OCH DIREKTÖR JOHN BAUNGE.
REDAKTÖR: CIVILINGENJÖR C. A. STRÖMBERG
Exp. och annonskontor: Kungsgat. 32, Sthlm. Tel. 233105.
Redaktion: Norrlandsgatan 11, Stockholm. Tel. 233115.

ORGAN FÖR
SVERIGES
TEGEL-
INDUSTRI-
FÖRENING

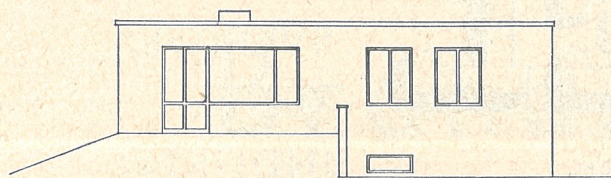
Småstugebebyggelsen i Lund

Av arkitekt Ingeborg Hammarskjöld.

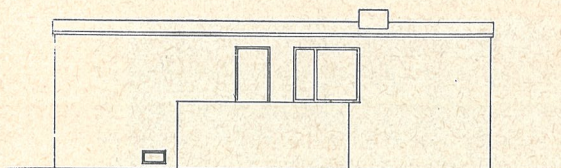
Stadsfullmäktige i Lund beslöt den 12 nov. 1937 att anordna ett område för småstugebebyggelse och den 13 maj 1938, efter hemställan från Lunds Bostadskommitté, att å sagda område uppföra tolv stycken småstugor i tegel för barnrika, mindre bemedlade familjer. Övriga tomter inom området skulle, till ett pris av 3 kr/m² försäljas till enskilda småstugebyggare.

I och för handhavandet av denna byggnadsverksamhet upprättade sta-

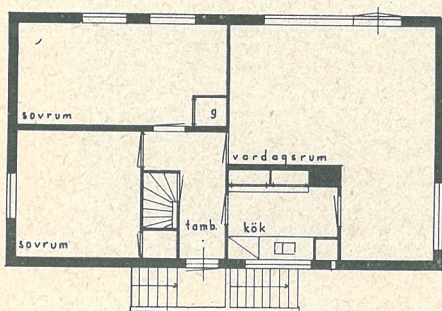
den en småstugebyrå. Denna skulle i första hand sköta uppförandet av stadens egna hus samt tomtförsäljningen. Emellertid skulle den även kostnadsfritt tillhandahålla enskilda byggare ritningar, arbetsbeskrivningar, kostnads kalkyl, hjälp med upprättande av entreprenadkontrakt o. d. samt en viss kontroll över byggnadsarbetet. Genom byråns förmedling skulle även byggnadskreditiv och in-teckningar ordnas.

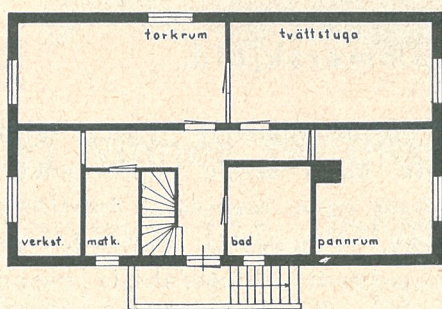
Trädgårdsfasad.

Gatufasad.

Våningsplan.

Källarplan.

Såväl fasader som planer
i skala 1:200.

Kommitténs framställan hade föregåtts av en utredning bl. a. omfattande undersökning av bostadsbehovet för barnrika familjer, förslag till hus typer, kostnadsberäkningar och materialval. Ur denna utredning skall jag här nedan lämna några uppgifter.

Sedan det konstaterats att efterfrågan på dylika bostäder var stor samt kommittéerade enats om hustypen (fig. 1 och 2) kostnadsberäknades densamma utförd i olika material: trä, tegel, siporex och betong.

Det visade sig ganska snart att konkurrensen skulle komma att stå mellan tegel och trä. Här medtages i kort sammandrag huvuddragen av arbetsbeskrivningarna för tegel och trä.

Tegelhus.

Grund, sockel och yttertrappor av betong. Källaren invändigt delvis isolerad med siporex. Bärande innerväggar av tegel (bredsten) övriga av slaggplattor.

Ytterväggar: Alt. I: två $\frac{1}{2}$ -stensmurar med 5 cm luftmellanrum. Yttre skiktet $\frac{1}{2}$ -sten flamtegel, inre $\frac{1}{2}$ -sten 1.2 tegel. Bindare av galv. järn. Väggar putsade ut- och invändigt.

Alt. II: 1-stens vägg av 1.2 tegel. Putsade väggar, utvändigt med vattentät puts. Bjälklag och taklag av trä. Bjälklag över tvättstugan av betong mellan järnbalkar. Lerfyllning i bjälklag och fyllning av torvströ och kalk i taklag. Pulpetak klätt med 2 lag sammanklistrad takpapp, varav det övre Icopal kval. B.

Golv av trä belagda med linoleum. Källartrappa av trä.

Ni som skall bygga för framtiden
använder

Anlita
TEGELKONTORET I BORÅS

Tel. Växel 17170

ÖVER 60.000.000 MURTEGEL

produceras årligen av de tegelbruk, vi representera.

RÖTT FASADTEGEL

VANLIGT MURTEGEL

GULT FASADTEGEL

LÄTTMURTEGEL

från Skånes förnämsta fasadtegelbruk.

från ett 20-tal välkända skånska bruk

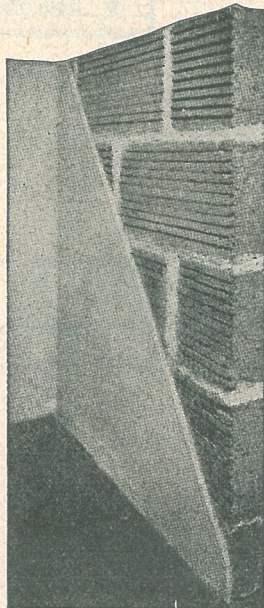
Skånska Tegelförsäljnings Aktiebolaget

MALMÖ

Tel. 71425—växel

*Ni som bygger för framtiden —
se till att mellanväggarna bli av*

Högporösa tegelplattor

Patenterad tillverkningsmetod gör våra plattor raka och jämna.

Vägg av
WALLA-
plattor

DEN ÄR:

1. *Brandsäker.*
2. *Ljudisolerande.*
3. *Volymbeständig.*
4. *Spikbar.*
5. *Fri från fukt.*
6. *Hygienisk.*
7. *Kemiskt invändningsfri.*
8. *Ekonomisk.*

68.000 kvm. högporösa tegelmellanväggsplattor äro levererade av oss till Karolinska Sjukhuset. En order som talar om uppskattning.

Bygg med
högporösa WALLA tegelmellanväggsplattor

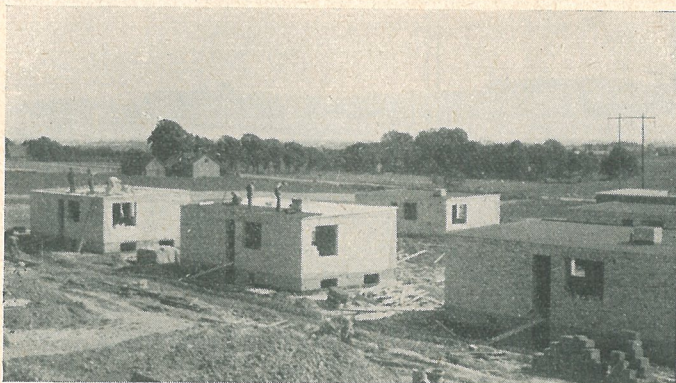
från
landets största tillverkare av väggplattor:

TEGELBRUKS A.-B. WALLA—KATRINEHOLM

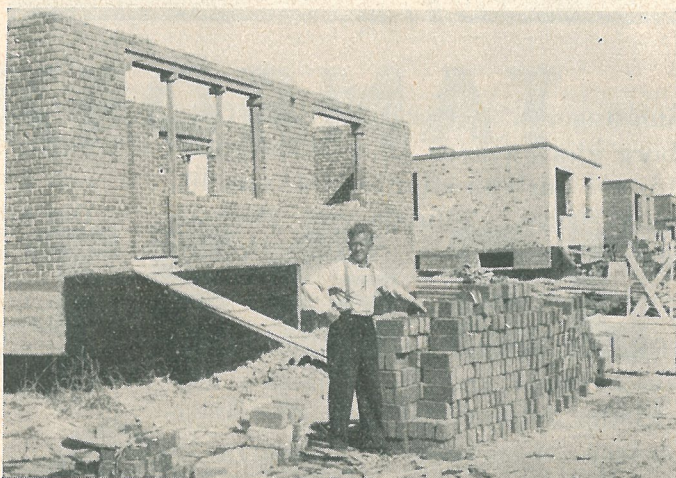
Telefon Namnanrop: Tegelbolaget

Katrineholm

Småstugorna få en präktig utsikt över den skånska slätten.

Småstugebyråns dagkontrollant poserar belåtet vid en tegelstapel.

Trä.

Grund och källare, bjälklag och taklag lika som för tegelhus.

Ytterväggar av 2" plank med utvändig klädsel av 1" panel, spräckpanel, rörning och puts. Invändig klädsel: tretex. Innerväggar av trä. Väggar och tak i våningsplan klädda med tretex.

Elektriska, värme och sanitära installationerna utfördes efter samma program för tegel- och trähus.

I elektriska installationen ingick 20 ljuspunkter samt källar- och utearmatur.

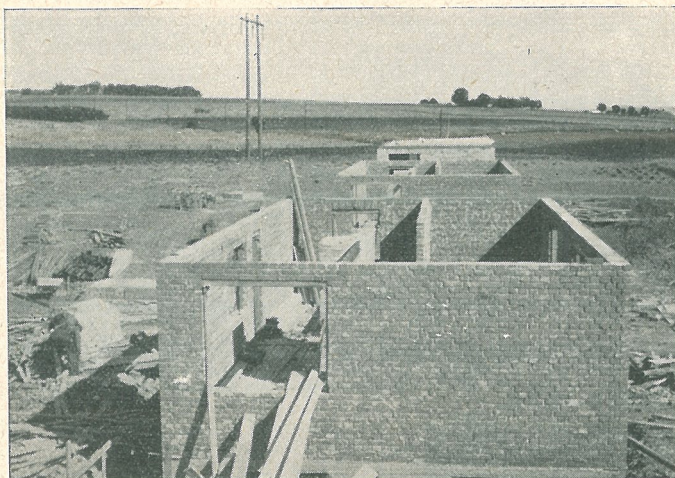
Värme- och sanitära installationen var uppdelad i två program alt. a och b.

Alt. a omfattade vatten och avlopp, värmeledning med 7 element i våningen och 3 i källaren, varmvatten, badrum, w.c., gästvättpanna, emaljerad gasspis, rostfri diskbank samt sköljbassäng.

Alt. b saknade varmvatten. Badkaret var uppställt i tvättstugan och sköljbassängen slopad. I stället för badrum, toilettrum med w.c. och tvättställ. I övrigt lika med alt. a.

En kostnadsberäkning utfördes även med källaren till en mindre del outgrävd så att torkrum och tvättstuga blevo mindre och verkstaden slopades. Dessa alternativ kallas K resp. k.

För att erhålla en jämförelse med

Det skånska landskapet bildar en vacker bakgrund åt stugorna

småstugorna i Stockholm och Göteborg gjordes även en kostnadskalkyl för vår hustyp i ett utförande som liknade dessas. Sålunda med ytterväggar av oputsat trä samt sockel av cementhålstén.

Tegelhusen kostnadsberäknades av tio byggmästare. För trähusen uppdelades entreprenaden så att träleveransen utlämnades för räkning till fabriker för monteringsfärdiga trähus. Då dessa anbud inkommit utvaldes ett, vilket utsändes till olika byggmästare, som lämnade pris på uppförandet i övrigt.

Priset på ett tegelhus med yttervägg alt. I och sanitära installationen alt. a samt källare alt. K blev 14 773 kr

Samma hus med yttervägg alt. II blev 14 673 kr

Prisskillnaden mellan sanitära installationen alt. a och b var 525 kr
och mellan källare alt. K och k 350 kr

Om det dyraste tegelhuset kostade 14 773 kr
kostade alltså det billigaste 13 798 kr

Priset på trähuset med sanitära installationen alt. a och källare alt. K blev .. 14 298 kr
Det billigaste putsade trähuset kostade 13 423 kr

Trähus med ungefär samma standard som Stockholms småstugor kostade 12 250 kr

Då man emellertid från byggnadsnämnden framställt önskemålet om en viss enhetlighet inom området kunde det icke komma ifråga att införa oputsade ytterväggar.

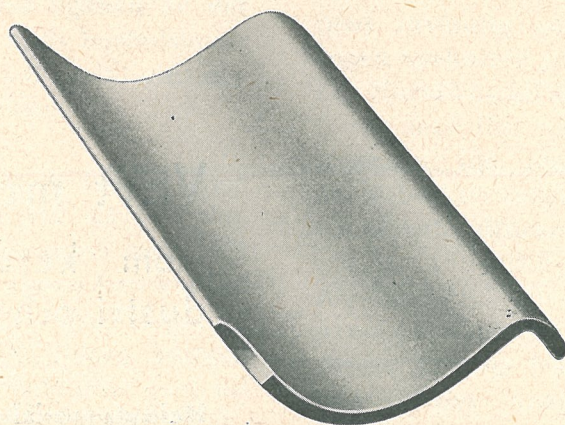
Skillnaden i pris mellan tegel- och trähus i ungefär jämförbar standard blev sålunda endast 475 resp. 375 kr.

Gör man sedan en jämförelse mellan underhållskostnaderna, faller det strax i ögonen att brandförsäkringspremien, för en försäkring som betalas under 20 år och gällande all framtid för tegelhusen kostar 0.72 kr/år och 1 000 och för trähus 1.80 kr/år och 1 000. Detta gör för en brandförsäkring å 15 000 kr en skillnad av 16.20 kr/år, vilket, om man räknar med 4 % ränta, representerar ett nuvärde av 450 kr.

1-kup.

**ANTIIFORMAT
TAKTEGEL**

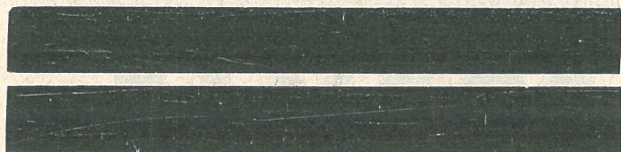

SALA Tegelbruks A.-B.

Sala

Ordertel. 718.

**KERAMIK
MASKIN
UTSTÄLLNING
UNDER KERAMIKVECKAN I
MÜNCHEN 1938**

Från 15 till 28 September

Vart man kommit
inom keramikmaskinin-
dustri och ugnbyggnad;

**Helautomatiska anläggningar för
tak- och murtegel i drift**

**Fullständiga anläggningar för all
såväl grov- som finkeramik**

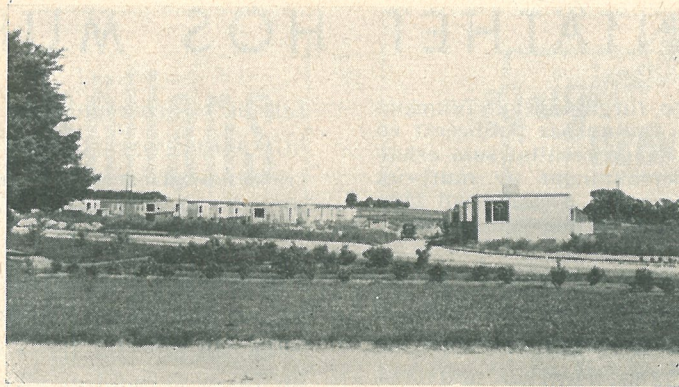
**Vakuumpressar, specialmaskiner,
brännugnar, provningsmaskiner,
grävmaskiner, uppfordringsverk,
motorer, lokomotiv, lastbilar, spår-
materiel o. s. v.**

Upplysningar genom:

Verein Keramische Woche e. V.

Berlin W 50 Marburger Strasse 3

Telefon 24 84 33

Utsikt
över infarten

till småstuge-
området.

Enbart brandförsäkringspremien utjämnar således i detta fall prisskillnaden.

Härtill kommer att reveterade trähus, om putsningen icke är perfekt utförd, kunna draga dryga reparationskostnader. Sakkunskapen på området har dessutom påpekat, att ohyra lättare sätter sig fast i trähus än i hus av tegel.

Med dessa siffror för ögonen är det lätt att förstå, att Lunds bostadskommitté var enhällig i sitt beslut att uppföra stadens hus i tegel.

Driftskostnaderna per år ha för varje hus beräknats till 412 kr/år, varvid reparationskostnaderna satts till 100 kr/år. Denna summa kan kanske anses relativt hög, men med tanke på det stora slitaget, som husen komma att utsättas för, är summan med all säkerhet befogad. Om räntan beräknas efter 3 % på 15.000 kr blir standardhyran c:a 862 kr. Härav erhålla de barnrika familjerna stadsbidrag från 30—70 % för 3—8 barn och flera. De hyresgäster som uttagits ha ett barnantal varierande mellan 4 och 9 och få alltså betala en hyra av 517—258 kr/år.

För de privata småstugebyggarna organiserades byggnadsverksamheten så

att de själva stodo som byggherrar för sina hus. De kunde sedan antingen anlita en byggmästare eller bygga själva eller, efter överenskommelse med byggmästaren, utföra någon del av arbetet själva.

Alla privata byggare ha bestämt sig för att bygga tegelhus. Av årets 14 byggare ha 9 valt yttervägg av högporöst tegel, 3 yttervägg av hålmur alt. I samt 2 stycken yttervägg av tegel med invändig isolering av siporex. Ingen spekulant på trähus har anmält sig. Härvid är att märka, att småstugebyrån icke fört någon som helst propaganda för tegel. Ritningar och arbetsbeskrivningar för de olika material och utföranden, som av byrån ansetts tillförlitliga, ha valfritt tillhandahållits. Byråns arkitekt har även påpekat, att eventuella träleveranser komma från mellersta Sverige och således innehålla trä av högre kvalitet än vad som i allmänhet erhålles i Skåne.

Orsaken till det allmänna valet av tegel för Lunds småstugor är emellertid icke blott att söka i priset utan även för Skånes vidkommande, i en djupt rotad tradition. En "funkislåda" i tegel kan dock tolereras medan en dylik i trä för varje normal skåning troligen aldrig skulle bli annat än en sockerlåda.

VATTENTÄTHET HOS MURBRUK

Professor Leo Jürgenson vid Tekniska Högskolan i Tallinn har publicerat en redogörelse för de resultat som erhållits vid undersökningar av murbruk vid hans högskola. Nedan skall lämnas ett referat av denna redogörelse.

Fuktigheten intränger i en mur genom sprickor eller uppsuges kapillärt. För att motverka vattnets inträngande måste sålunda först och främst sprickor undvikas. Sprickor förebyggas genom noggrant arbete och genom användande av bruk med låg krympning, ty det är dåligt utfört arbete och bruk med hög krympning som i allmänhet äro orsakerna till sprickbildningen.

Den fuktighet, som upptages kapillärt, genomsipprar muren huvudsakligen efter bruksskikten. Emedan varje tegelsten är omgiven av bruk, skulle ett vattentätt bruk ge en vattenfast mur, även om teglet har hög porositet. För att skydda murar med utsatt läge mot fuktens inträngande gäller det således att använda ett lämpligt bruk. Därmed är icke sagt, att muren bör göras absolut ogenomtränglig även för luft. Väggens ytterskikt bör vara som sjöfågels fjäderdräkt. Denna är fullkomligt vattentät även under vattentryck men tillåter ändå lufttillträde. Andens fjäderbetäckning är en idealisk regnrock, som vida överträffar vår täta gummirock.

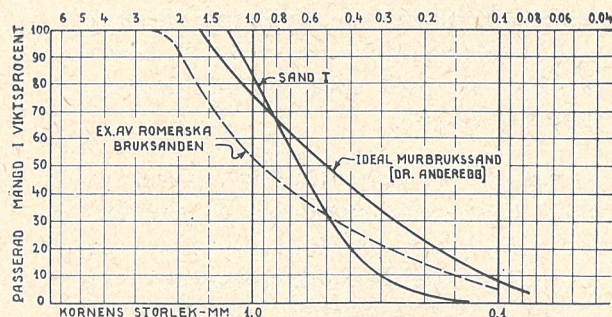

Fig. 1. Provs av murbruk, taget från romerska ruiner, visar en kornsammansättning något grövre än hos den amerikanska ideal-sanden, men i övrigt fullkomligt identisk härmed.

Liksom hos en regnrock är hos en byggnad luftväxling mycket önskvärd, ej minst beträffande yttermurarna, där genomledning av luft och vattenångor är behövlig.

För att ett gott bruk skall kunna erhållas, måste sandens sammansättning vara så nära den ideala å fig. 1 som möjligt. Mer än 75 % av sandens vikt skall vara finare än 1,0 mm, 22 % finare än 0,2 mm o. s. v. Idealsandens sammansättning är baserad på utredningar och mycket vittgående undersökningar av dr Anderegg vid Mellon Institute of Industrial Research i U. S. A. Det är ej tillräckligt, att sanden är ren och består av motståndskraftiga mineral (vilket i och för sig är mycket viktigt). Kornstorlekarna måste vara sådana, att en tät struktur erhålles. En sand, som uppfyller dessa fordringar, gör bruket plastiskt och lätthanterligt för muraren samt hållbart och vattentätt. Det är märkligt, att de gamla romerska byggmästarna förstodo konsten att göra ett bra bruk bättre än vi.

För de hygroskopiska egenskaperna är kornsammansättningen hos bruksanden av utomordentligt betydelse. Som exempel på resultaten av de i Amerika utförda undersökningarna kan nämnas, att kalkbruk av vanlig sand redan på en minut sög sina porer fulla, ca 16—20 volymsprocent. Bruk av kvalitetssand sög däremot under en min. endast 1 % vatten.

Den av dr Anderegg rekommenderade kornsammansättningen för sand gäller för amerikanska förhållanden vid små tegel och tunna fogar. För vårt land bör murbruksanden nog vara något grövre och kanske närma sig den å fig. 1 angivna romerska murbrukssanden.

I praktiken är det ofta synnerligen svårt att åstadkomma en god bruksand, ty det

Slottsmöllans Tegelbruk

HALMSTAD. Tel. 3700

Slottsmöllans handslagna fasadtegel är sedan århundraden känt för sin höga kvalitet och vackra mörkröda färg.

HEBY
TEGELVERK

Specialité:

TAKTEGEL

Årstillverkning 10.500.000 st.

HEBY TEGELVERK
SKÖLDBERG & Co.

KOMMANDITBOLAG

Telefon: Heby 18 och 19 Växel

SENNANS TEGELBRUK

tillverkar

Handslaget och
Maskinformat

Fasadtegel

i vacker röd färgton
av högsta kvalitet

Aktiebolaget
P. Olsson & Co

Tel.: 35 36, 30 35, 21 86 linjevälj.

HÄLSINGBORG

AKTIEBOLAGET

HELSINGBORGS
ÅNGTEGELBRUK

HELSINGBORG

levererar det välkända,
vackra och frostbeständiga
HÄLSINGBORGS-FASADTEGLET

Vacker rödviolett färg.

Begär offert - Tel. 546.

A.-B. Förenade Tegelbruken

LINKÖPING — TELEFON 201

rekommenderar sina tillverkningar av

3" x 5" x 10" lättmurtegel 1,6 ■

3" x 5" x 10" högporöst murtegel 1,2

och mellanväggsplattor

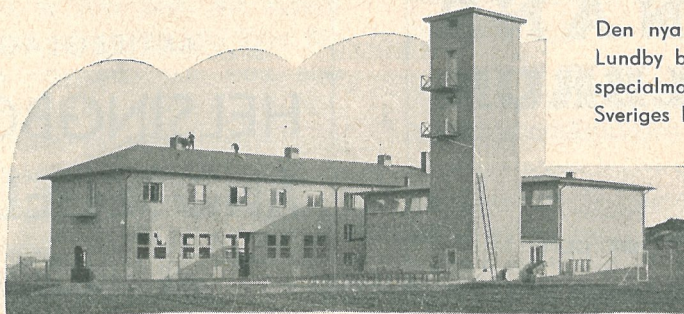
BEGÄR VÅRA BROSCHYRER :-: INFORDRA PRISUPPGIFTER

A.-B. HARGE BRUK

HAMMAR • TELEFON 6

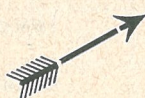
TEGEL

alla slag

Den nya brandstationen vid Lundby byggd av 1,4 tegel, specialmaterialet för väst-Sveriges läghusbebyggelse.

TEGELHUSEN
BLI ALLTID

EKONOMISKA, BRANDSÄKRA,
VARMA, LJUDTÄTA, FUKTFRIA

Gång efter annan hava andra material sökt uttränga teglet, men detta har alltid återtagit sin plats och hävdad sitt anseende som vårt förnämsta byggnadsmaterial. Erfarenheterna genom seklerna hava även bestyrkt dess överlägsna egenskaper.

**GÖTEBORGS
TEGELAKTIEBOLAG**

KYRKO GATAN 4

Tel.: 313 68

**Mur-, fasad-, hål-
och lätttegel**

av HÖGSTA KVALITET

kräver ständig analysering och hopblandning av sand från olika håll.

För att upphjälpa vattentätheten hos bruk, speciellt när sanden ej har den ideala sammansättningen, använder man kemiska tillsatsmedel. Det finns ett stort antal olika sådana. De bästa utgöras av såpor av lätta metaller och det viktigaste och mest typiska härav är kalciumstearat. Det har bl. a. den fördelen, att det lämpar sig lika väl i cement- som kalkbruk. Stearat är ett vitt, fetaktigt pulver, olösligt i vatten och mycket beständigt. Å ett med stearat överdraget material utövar vatten ingen åverkan. Vattnet sprider sig icke utan drar sig samman som kvicksilver på en glasyta. För att stearatet skall göra effektiv nytta, måste det täcka alla porer i bruket. Man måste därför tillse, att blandningen utföres mycket noggrant.

I stället för torrt tillsatsämne kan man blanda ett vattenavvisande ämne i murbruksvattnet. Blandningen blir då lättare att genomföra. Ämnet måste dock därvid vara i ett sådant tillstånd, att det upplöser sig i vattnet och först senare reagerar med de i cementet eller kalken ingående ämnena och förvandlas till en metallsåpa, som ej upplöser sig i vatten och ej heller bortsköljes.

Vid undersökningarna vid Tallinns Högskola utfördes prov på den uppsugna vattenmängden hos provkroppar preparerade med olika tätningsmedel. Provkropparna nedlades med ena sidan i vatten. Härvid begagnades flatbottnade kärl med litet grov sand i botten, varefter vatten påfylldes, så att det stod 2 mm över sandkornen. På denna sand ställdes provkropparna. Genom vägning fastställdes den uppsugna vattenmängden efter bestämda tidsrymder. Fig. 2 och 3 ange resultaten av proven. Man uppnår med kemiska medel ungefär samma resultat som med ideal-sand. Bäst blir resultatet givetvis, om båda metoderna begagnas.

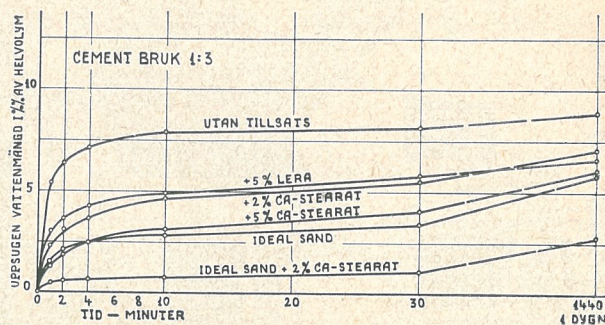

Fig. 2. Vattenabsorptionen hos cementbruksprovkroppar gjorda av vanlig sand i jämförelse med sådana gjorda av idealsand och tätade med kalciumstearat.

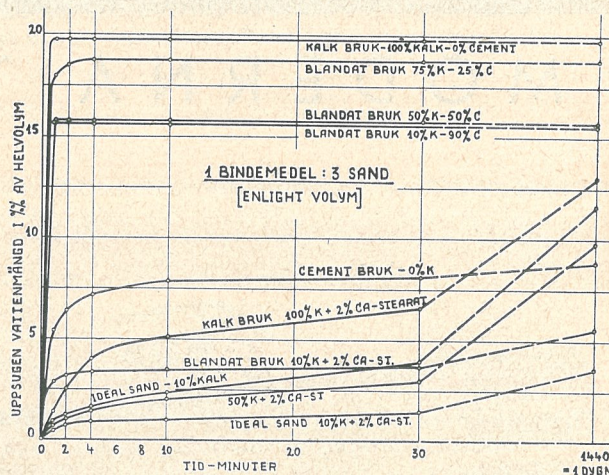
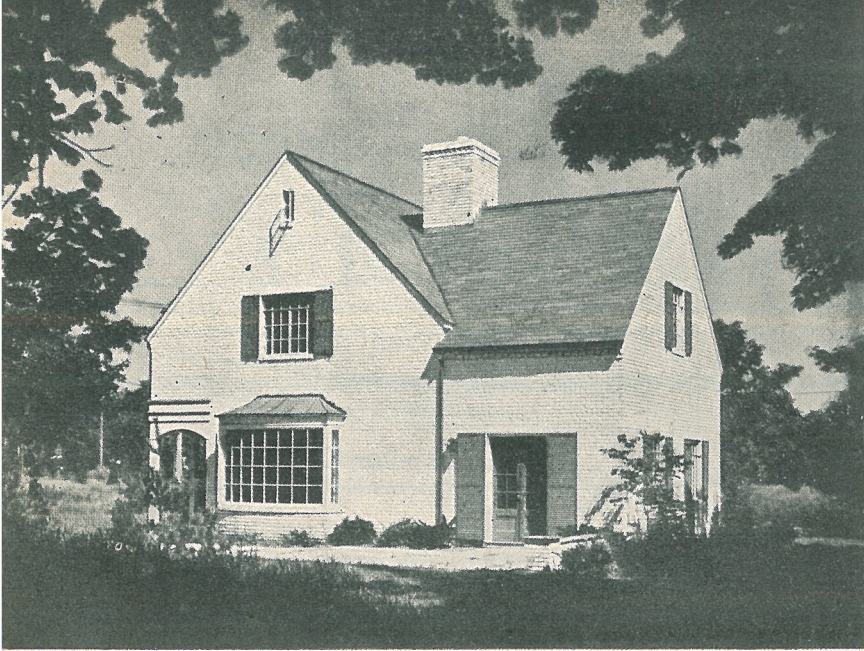

Fig. 3. Jämförelse mellan vattenuppsugning hos kalkbruk, blandat bruk och cementbruk med och utan stearat.

För att få ett begrepp om verkan av de mest typiska tätningsmedlen under förhållanden, som nära motsvara ytterbrukets, företogs en del försök i det fria. Bruksproven voro 25 mm tjocka med mått 250×250 mm. Endast framsidan utsattes för vädrets inverkan, medan kanter och baksida täcktes med asfalt. Den upptagna vattenmängden fastställdes även nu genom vägning. Ofta kunde man med blotta ögat fastställa ordningsföljden av provernas godhet genom de olika färger de antogo. Proven med tillsats av skyddsmedel förblevo ljusa, under det att proven utan eller med dålig tillsats snart blevo mörkare. Resultaten av mätningarna framgå av

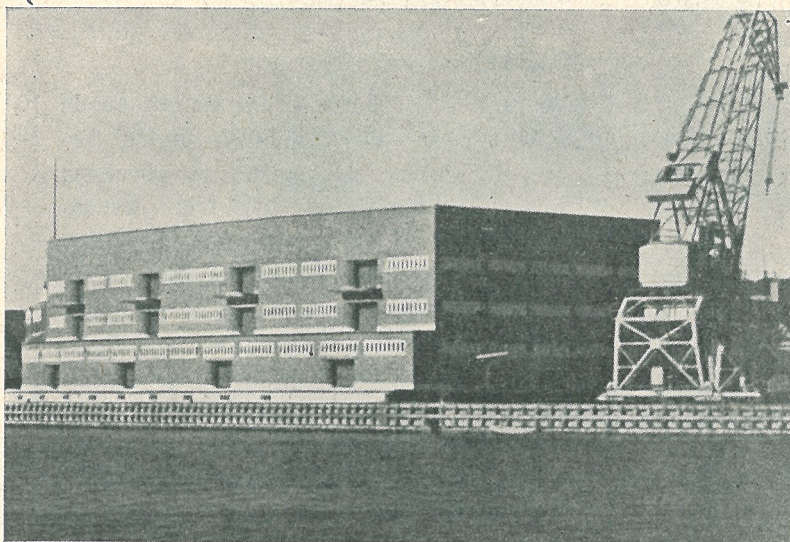
(Forts. å sid. 118.)

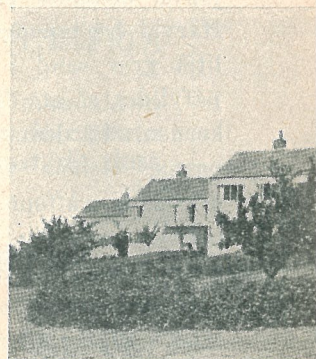
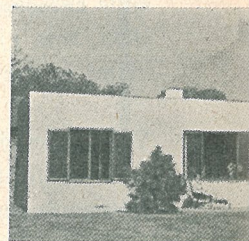
Denna amerikanska tegelvilla ligger i New York närmare bestämt Garden City och är ritad av arkitekten R. M. Bischoff. "De mörkgröna fönsterluckorna och urkraftsade fogarna accentuera tegelstrukturen", skriver American Architect and Architecture.

MODERNA TEGELBYGGNA

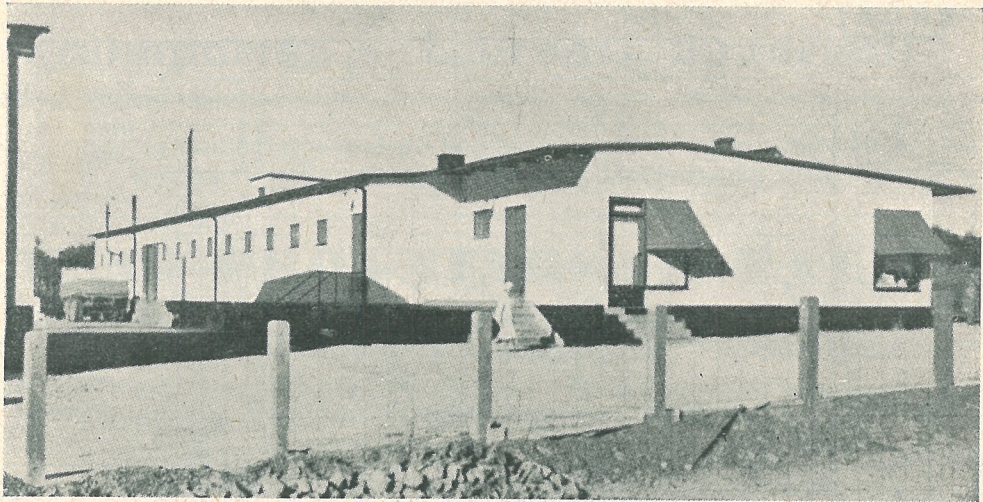
Vidstående murare i arbete får tjäna som symbol för denna sammanställning av bilder av några nyare tegelbyggnader.

På Skatudden har Helsingfors stads byggnadskontor fullbordat ett nytt tullmagasin för vilket stadsarkitekt Gunnar Taucher varit arkitekt. Byggnaden inrymmer tre våningar samt källarvåning. Dess längd är 68,5 m och bredd 43,1 m. Fasaden mot havet är vid första och andra våningen försedd med lastningsplattformer. I tredje våningen har anordnats fyra lastningsbalkonger. Tullhuset ligger så nära kajkanten att varorna med lyftkran kunna transporteras direkt från fartygen till de olika våningarna. -Kostnaderna uppgingo till 14 097 431 mk. Fasaderna äro utförda av Santamäki mörkröda fasadtegel.

Den undre bilden visar någ universitet. Fasaderna äro taket är lagt med gult Fisher, Møller och Stegma re bilden är ritad av arkitektern stil.

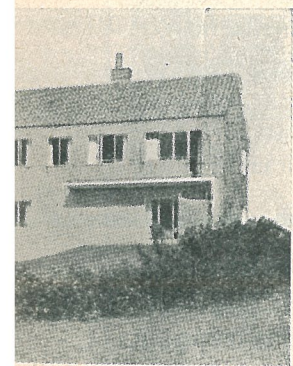
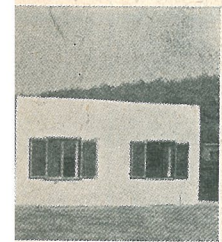

Saftfabriken i Årtorp är ritad av Kooperativa förbundets arkitektkontor genom Dag Ribbing. Väggarna äro av $1\frac{1}{2}$ sten lättmurtegel med putsade ytor.

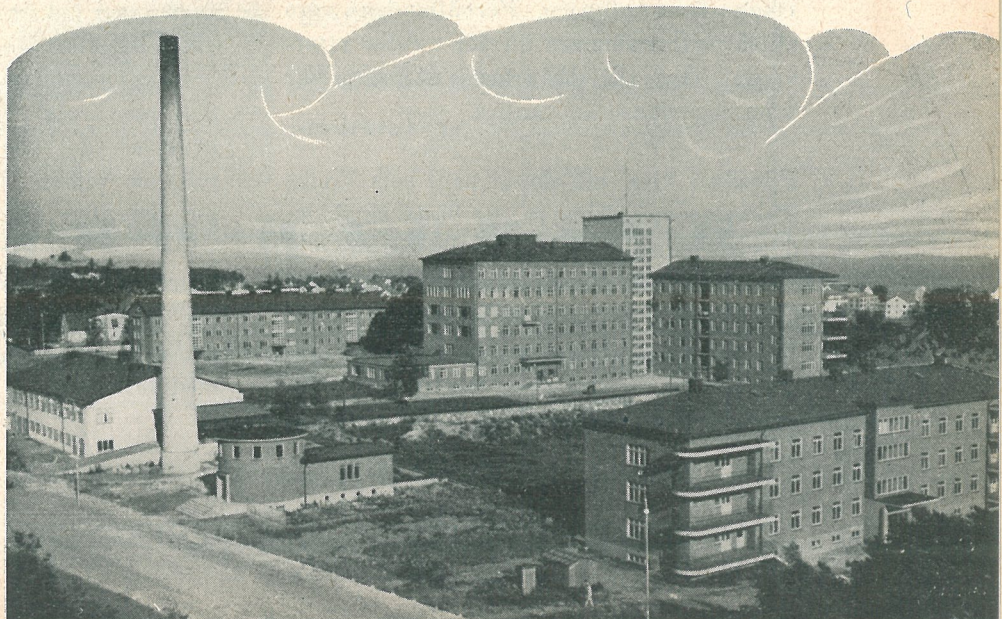
DER

Ovanstående och nedanstående bilder visa Kalmar Centrallasarett. Byggnaderna äro uppförda av fasadtegel av Berga tillverkning med bakmurning av vanligt murtegel utom ångpannecentralen som är av vanligt murtegel jämte högporöst och hisstornet på huvudbyggnaden som är av betong. Arkitekt G. Birch-Lindgren.

Professorsvillor vid Aarhus uppförda i gult fasadtegel och tegel. Arkitekterna heta J. J. Neumann-Nielsen. Den villa som visas på översidan är utpräglad mo-

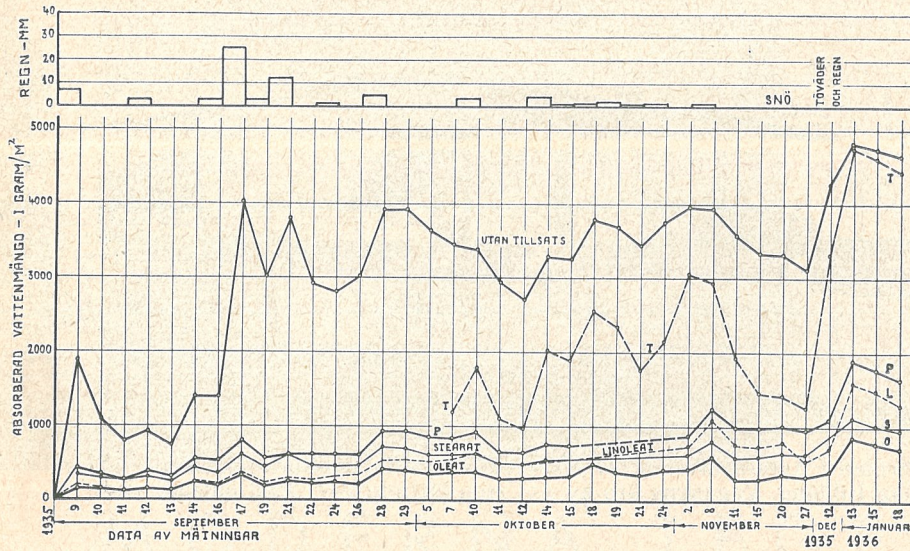

Fig. 4. Vattenuppsugning hos provkroppar i det fria utsatta för vädrets inverkan.

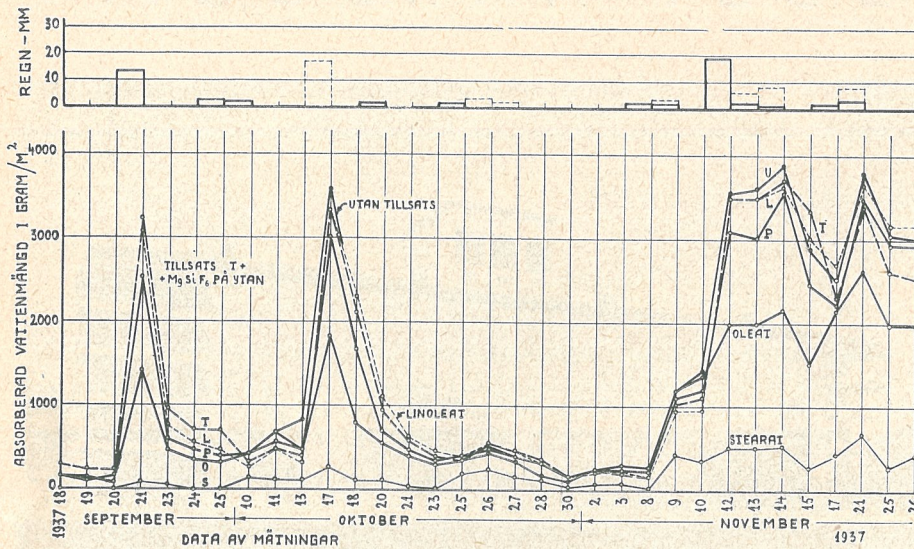

Fig. 5. Vattenuppsugning hos provkroppar i det fria, sedan de under två år varit utsatta för vädret inverkan.

(Forts. fr. sid. 115.)

fig. 4. Provkropparna voro uppställda på träunderlag ca 2 m från marken med den oisolerade sidan uppåt i ungefär 15° avvikelse från lodlinjen. Förhållandena voro alltså ogynnsammare än för vanlig yttervägg. Den tid då proven utfördes var även regnrikare än vanligt.

Försöken visa, att de ämnen, som framstälts genom oleinsyra, ge bästa skyddet; därefter kommer stearaten. De sistnämnda äro dock bättre därigenom, att deras molekylbyggnad är motståndskraftigare mot förändringar. Detta framgår genom studier av fig. 5, som visar mätningresultat

med samma provkroppar två år senare. Emedan hösten 1937 var regnfattigare än 1935, är vattenmängden i provkropparna mindre. Efter att ha stått under vädrets inverkan i två år ha alla medel utom stearatet till stor del förlorat sin inverkan.

Till provkropparna användes ren stearinsyra och det bör påpekas, att förfalskat råämne, vilket förekommer i marknaden, ger betydligt sämre resultat.

Kurvorna med beteckningarna P och T i fig. 4 och 5 representera provkroppar tillsatta med två preparat av tysk tillverkning med fantasinamn.

A.-B. Kolimporten — Laurents, Sundsvall

Tel. namnanrop "Kolimporten-Laurents"

Ägare av: Högoms och Nacksta Tegelbruk

Vanligt murtegel och lättmurtegel av högsta kvalitet. — Frostbeständigt. Lättarbetat. — Största tryckhållfasthet i förening med lägsta volymvikt.

STATENS PROVNINGSANSTALT

(f. d. Tekn. Högskolans Materialprovningsanstalt)

Tel. 23 01 00

BYGGNADSTEKNISKA AVD. STOCKHOLM

Tel. 23 01 00

Provningar o. undersökningar av material o. konstruktioner. Besiktningar o. provtagningar
Drottning Kristinas Väg, Valhalla vägen. Godsadress: Stockholm

Tenggrenstorps Tegelbruk

VÄNERSBORG

Tel. 168, 820

TILLVERKNINGSKAPACITET:

DIV. MURTEGEL . . . 5.000.000

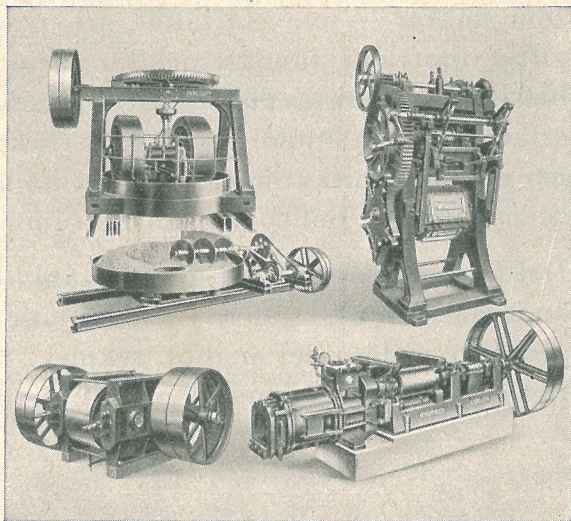
TAKTEGEL 3.000.000

DRÄNERINGSRÖR . . . 1.500.000

VI TILLVERKA

1,4 TEGEL

TEGELMASKINER

och fullständiga utrustningar för Murtegel-, Taktegel-, Håltegel-, Lerrör-, Chamotte- och Kakelfabriker.

Raupach - Vakuum - Pressar för

Finkeramik, Porslins- och Glasindustrin.

Mudderverk

levereras av

RICHARD RAUPACH

Maschinenfabriken Görlitz G. m. b. H.

Görlitz 45 (Deutschland)

Generalagent för Sverige och Norge:

Tegelindustriella Byrån, Lauritz Andersson, Stockholm, Rörstrandsgatan 30

Denna namnplåt är en fläkts garantimärke

Få maskiner ha så varierande arbetsfält som fläktar — nya skiftande arbetsuppgifter uppträda ständigt, och för varje fall har Bahco den rätta fläkten. Ett halvsekels erfarenhet och ständigt nya konstruktioner på fläktfabrikationens område ha hållit och håller Bahco i främsta rummet.

Det finns en Bahco-fläkt för alla tänkbara ändamål. Låt oss studera Ert ventilationsproblem, vi lösa det snabbt, tekniskt riktigt och på för Eder mest ekonomiska sätt.

Rätt fläkt
på rätt plats.

A/B ENKÖPINGS VERKSTÄDER

ENKÖPING. Tel. växel 57.

Ombud i Stockholm: Bröderna Rasch Verkstads A.-B. Tel. 30 90 58.

Ombud för västra Sverige: A.-B. Calvert & C:o, Göteborg.

Värmeledningen är A och O för landsbygdens bostäder.

En kollega skriver:
Landsbygdens bostäder måste förbättras — och snart. Det duger ej med lappverk. Förbättringen måste sätta in mot det verkligt onda och det är oftast väggkonstruktionen. Mängder av väggkonstruktioner uppföras, som hålla sig så nära minimum för en hygienisk tillfredsställande bostad, att de måste utföras med särskild noggrannhet, enär det inte finns någon marginal att kompensera en bristande noggrannhet med. Vid en trävägg med alla dess olika skickt är synnerligen lätt att få någon till synes obetydlig felaktighet, som sänker väggens värmeisolering avsevärt.

Man blir då åter hänvisad till intensiv eldning, när kylan sätter i och så är man tillbaka vid det gamla onda, trångboddheten. I detta fall en frivillig trångboddhet genom att man tränger sig samman så många som möjligt i ett rum för att hålla värmen innanför tillbommade fönster. Och så har man snart fuktens spöke även i de nya bostäderna! Väggarna ha så pass dåligt värmemotstånd, särskilt om byggnaden ligger exponerad och blåsten förenar sig med kylan, att matlagnings-

ångorna, utandnings- och utdunstningsfuktigheten kondenseras mot de kalla väggytorna. Man bekämpar kylan genom intensivare eldning, men begränsar av kostnads-skäl eldningen till minsta antal rum.

Den ekonomiska kalkylen, att besparingen i bränslekostnad skall stå i god relation till kostnaden för den extra isoleringen, må vara teoretiskt riktig, men motsvarar inte den praktiska verkligheten, ty värdet av en förbättrad isolering är högre än besparingen i bränslekostnad — särskilt på landsbygden, där man underligt nog ibland räknar att veden "inte kostar något". Fri vedbrand är en fiktion, ty alltid uppträder kostnaden någonstans. Man får ingenting gratis här i världen.

Vad som kan göras för att förbättra byggnadsmetoderna beträffande landsbygdens bostäder ligger väsentligen i förbättrad värme- och fuktisolering. En bostad som är väl isolerad och med andra ord är lätt att uppvärma är också lätt att ventileras och med den förbättrade värmeisoleringen följer nära nog automatiskt övriga önskvärda bostadsförbättringar.

(Vattentäthet...)

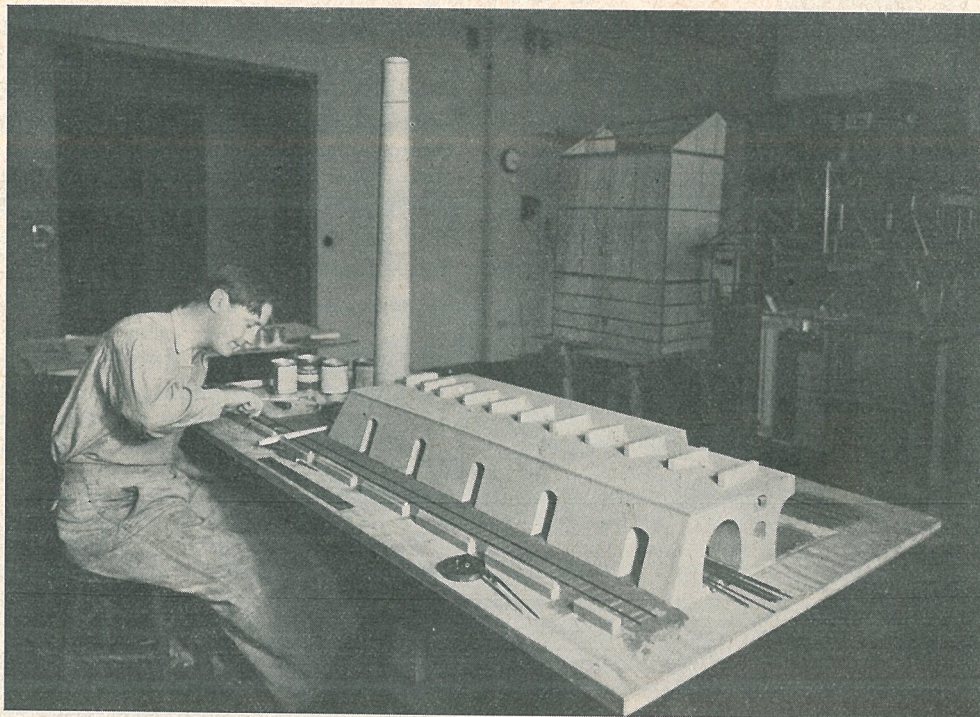
Betydelsen av noggrann inblandning av skyddsmedlet har redan påpekats. För att få en jämnare utbredning av skyddsämnet är det önskvärt, att detta tillsättes kalken vid släckningen, upplöst i släckvattnet. Försök utförda på detta sätt gävo överraskande goda resultat, i det att effekten blev densamma som om dubbla mängden av ämnet tillsats vid vanlig blandning.

De i byggnadspraktiken använda tillsatsmängderna variera något beroende på arbetets ändamål o. s. v. I vanliga fall brukar man tillsätta av stearinsyra 0,2 procent av bindemedlets vikt. Med andra ord man tar två gram stearinsyra per kilogram kalkhydrat, cement eller deras blandning, om man upplöser tillsatsen i bruksvatten.

Enär tillsatsen av metallsåpor gör bruket mera plastiskt med mindre mängder vatten

och bidrager till att frambringa en tätare och starkare konstruktion, ger den indirekt en ökning av brukets hållfasthet. Å andra sidan kan tillsatsen genom frånvaron av bindkraft betydligt minska hållfastheten. Denna försvagning är dock i allmänhet av mindre betydelse än den indirekta förstärkningen. Några nackdelar av inblandningen såsom t. ex. sprickbildning har icke kunnat konstateras.

Vid inköp av tätningsmedel bör man utgå från deras verkliga kemiska namn. Om fantasibenämnda tätningsmedel inköpas, bör man begära uppgift på deras kemiska sammansättning eller begära garanti för deras egenskaper. Att observera är därvid, att absorptionsmätningar med färskas provkroppar ge ingen riktig bild av ett medels egenskaper, ty medlet kan med tiden förlora sin verkan.

På Tekniska museet ute på Djurgården i Stockholm håller modellmakare B. Engman på med ovanstående modell. När modellen blir färdig någon gång i början av nästa år kommer den att föreställa ett komplett, modernt tegelbruk. Ringugnens har nu just blivit färdig och arbetet med påbyggnaden skall sedan börja. TEGEL har tagit denna första bild av bruket, då vi tro den skall intressera läsarna.

Ett tegelbruk på 1700-talet.

I sin berömda "Dagbok öfwer en Resa igenom de, under Stora Kopparbergs Hödingedöme lydande Lähn och Dalarne" utgiven år 1762, beskriver Abr. Abrahamson Hülphers ett tegelbruk i Wika socken vid sjön Runn i Dalarna på följande sätt:

"Tegelbruk är af v. Berg-Mästaren And. Lundström på dess mark och ägor wid Lönemåsa Bergs-frälse-hemman anlagdt 1758, och redan så utwidgat, at det med 12 fullwuxna personer och 12 barn tilwårkar 5000 murtegel om dagen, der är tilgång på den bästa slags sand och lera i hela Länet. 2:ne bråkar gå nedan för hwarandra med öfwerfalls-watn, och teglet handlas ifrån tork-husen til stapel-husen, ugnar och bodar utföre backen på dertil utrymde planer med största beqwämlichkeit. Dyr körning och dryga arbetslöner gjöra dock kostnaden ganska stor, så att 1 000 stk. komma på 70 a 80 Dlr. K:mt (en Daler Kopparmynt torde i nuvarande mynt ha utgjort 0,44 kr. bortsett från prisnivåns förändring.) Om en förfaren Tak-tegelslagare kunde erhållas, så är dessein (avsikten), att företaga tilwårkning af den sorten, till den olyckeliga

ortens hjälp, som ock kunde befreda skogarna ifrån den oförswarlige medtagning, hwilken hittills nog allmänt skedt i dessa Soknar igenom tak-weds hugning, som oförnekligen är den mäst förderflige hushållning med skog."

Utländskt intresse för de svenska murverksprovningarna.

"Tonindustrie-Zeitung" har redan tidigare visat stort intresse för de stora murverksprovningar som tidigare publicerats i tegel. Så har den tyska tidskriften intagit en fullständig redogörelse för provningarna och deras resultat.

I nr 53 och 54 offentliggör nu Stadtbaurat Ing. Dr. Otto Drögsier, vid Provningsanstalten i Wien en statistisk bearbetning, som han underkastat provningarna. Han skriver "provning av ca 5 dussin stora tegelpe- lare är en så dyrbar och allt annat än all- daglig sak, att en bearbetning av värdena är av stort intresse".

TEGEL vill återkomma till saken i annat sammanhang och avser härmed endast att fästa intresserades uppmärksamhet på artikeln.

OSCARSDALS
FABR. A/B.
GÖTEBORG

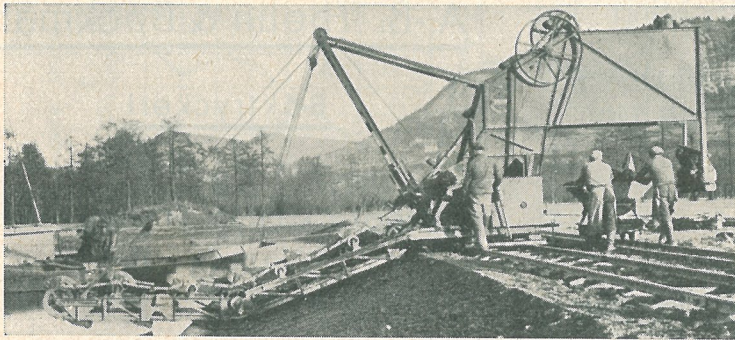
REM-, KUGGHJULS- och LINSMÖRJOR
PRESENNINGS- och REMOLJOR

A. E. Fernstedt & Co, Motala

Tel. 107

Motala Tekniska Fabrik

Etabl. 1890

Grävmaskiner

Djup- och Höjdgravare
för Tegelbruk

Räls

Tippvagnar

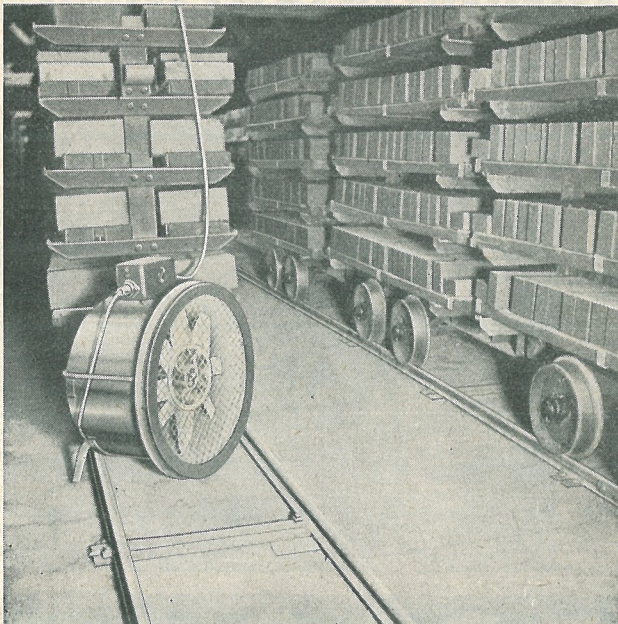
Diesel-lok

All övrig

järnvägsmateriel

CARL STRÖM A.-B. Stockholm C. Tel. 10 05 52

DAMA portabla propellerfläktar

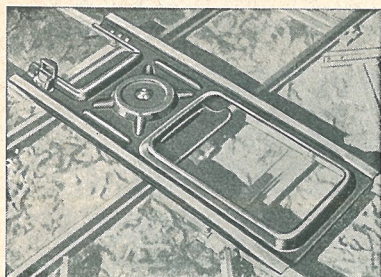

rationalisera
tegeltorkningen.

Våra Dama propellerfläktar ha i praktiken visat sig uppfylla alla krav på snabb, effektiv tegeltorkning. Låga anskaffnings- och driftskostnader. Begär specialprospekt!

A.-B. DAMM- & SPÅNLEDNINGAR

MALMÖ. Tel. 25924

Hypress

klättrervändskiva

Ersätter samtidigt kurvor, växlar och vändskivor.

Möjliggör vagnens dirigering i varje riktning och vinkel.

Överfarbar i spårets längdriktning. Lätt transportabel. — Bärkraft 3 ton. Begär prospekt.

Sonessons
A.-B. WILH. SONESSON & C:o
Stockholm Malmö Göteborg

För trycksaker

vänd Eder till

A.-B. Thelin & Beckman

Boktryckeri

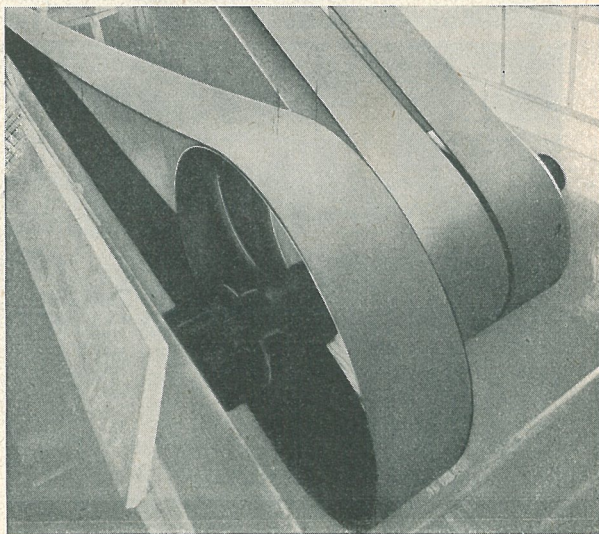
Luntmakaregatan 14 Stockholm

Telefon: 114189

MINSKA REMKONTOT MED VÅRA GUMMIDRIVREMMAR

Trelleborgs gummidrivremmar fylla alla krav på styrka, hållfasthet och böjlighet, tack vare en omsorgsfull impregnering. Minska remkontot med våra gummidrivremmar, de bestå provet!

T-märket är och förblir kvalitetsmärket.

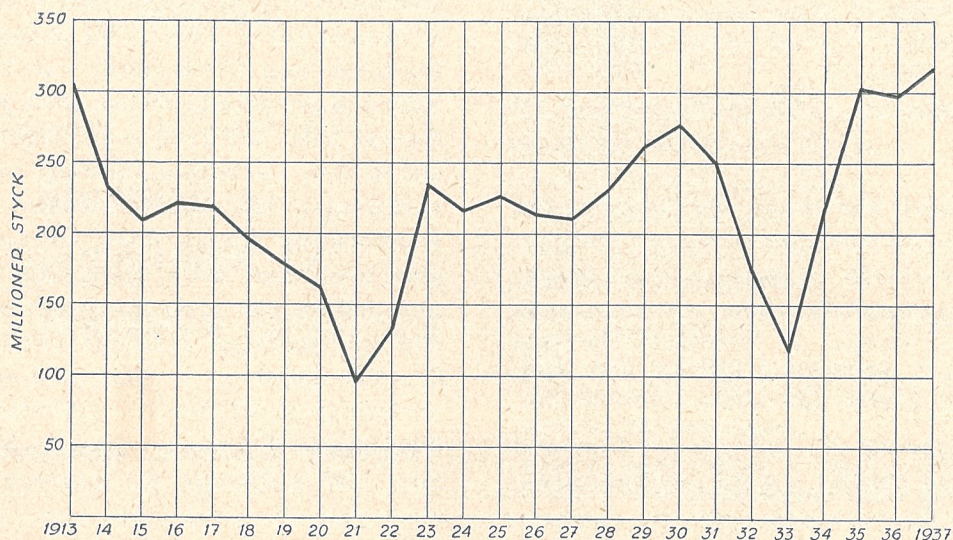

TRELLEBORG

TRELLEBORG
STOCKHOLM
GÖTEBORG

TRELLEBORGS GUMMIFABRIKS AKTIEBOLAG - TRELLEBORG

Tegelkonsumtionen

Det torde vara ett välkänt faktum att tegelproduktionen och konsumtionen de senaste åren nått rekordartade kvantiteter och det är även känt att produktionen, trots att den forcerats till det yttersta, knappast räckt att täcka efterfrågan. Det kan därför vara av intresse att göra en jämförelse mellan produktionskvantiteterna för de senaste åren. Denna jämförelse blir närmast en komplettering av "statistisk överblick av tegelindustrin och dess produkter", som undertecknad publicerade i tidskriften "Byggmästaren" nr 1, 1934 (avtryckt i "Tegel" 1 kv. 1935). Uppgifterna i denna sträckte sig till början av 1932.

I fig. 1 har uppritats en kurva över totala murtegelproduktionen fr. o. m. 1913 t. o. m. 1937. Siffran för sistnämnda år är endast approximativ men tillräckligt noggrann för kurvans

syfte. Den högsta tillverkning av murtegel, som någonsin förekommit, var åren 1904—1907, då kvantiteten överskred 400 millioner stycken. Under 1937 nåddes nästan denna kvantitet och om man beaktar att man förr begagnade mer än dubbelt så många tegel per eldstad som nu, förstår man, vilket rekordartat omfång byggandet med tegel haft senaste år. Det har under 1937 byggts tegelhus som aldrig förr. Byggnadskonflikterna 1921—22 samt april 1933 till februari 1934 bör observeras vid studium av fig. 1.

Under 1937 förbrukade var och en av Sveriges invånare ungefär 54 st. tegelstenar mot 44 st. under högkonjunkturen 1929—30 samt 27 st. under 1932.

Följande tabell visar fördelningen i kvantitet mellan de olika tegelformaten 1933—1936.

TEGEL

Tab. 1.

Murtegelkvantiteterna i tusen st.

Tegelformat	1933	1934	1935	1936
10"×5"×2½"	71 800	119 300	144 500	156 000
10"×5"×3"...	28 800	68 500	106 600	92 700
12"×6"×3"...	10 900	11 400	14 700	13 300
Övriga dimen- sioner.....	21 200	31 900	35 400	36 500
Totalt	132 700	231 100	301 200	298 500

12"-teglet har redan för länge sedan i samband med lätteglets framträngande försvunnit ur marknaden i Stockholm. Nu förekommer det endast på några platser i Norrland. Övriga dimensioner innefattar för år 1936 19 200 tusen st. 9"×4½"×2¼". Tabellen visar att det tunnare 10"-formatet har den absolut största användningen, ehuru kvantiteterna för det tjockare 10", som är stockholmsformatet, även äro mycket stora.

För 1937 finnes ännu ej några fullständiga siffror. För att erhålla en uppskattning av produktionens omfattning har Kommerskollegium gjort en jämförelse mellan kvantiteterna 1936 och 1937 för några av de största tegelbruken. Vid ett antal bruk som 1936 producerade 126 300 tusen st. 10"×5"×2½" tillverkades 1937 132 400 tusen st. För 10"×5"×3" voro samma siffror 70 100 resp. 78 000 tusen st. och för 12"×6"×3" 10 700 resp. 29 900 tusen st. Totalt representerade dessa bruk 236 700 tusen st. och 1937 246 600 tusen st. Av detta värde har totala kvantiteten 1937 proportioneras. Därvid måste emellertid beaktas att vid bättre tider för tegelavsättning ökar icke endast de förefintliga bruken sina

tillverkningskvantiteter. En del mindre bruk som legat nere sätta åter i gång tillverkningen. Detta framgår av siffrorna i tab. 2.

Variationerna i antalet bruk äro förhållandevis synnerligen stora 203 st. 1933 mot 245 st. 1936. Det minsta antal bruk som förekommit var 197 st. 1922 och det största 262 st. 1913. Härav förstår man, att även inom tegelindustrin har en rationalisering av tillverkningen till större enheter skett. Fortfarande finnes dock en hel del små bruk som sätta igång och lägga ner driften allt efter konjunkturerna. Rationaliseringen framgår emellertid kraftigt därav att år 1923 med en tillverkning på 240 millioner st. murtegel fanns 234 bruk i gång och 1931 med 250 millioner st. murtegel 252 bruk mot 245 bruk 1937 med ca 330 millioner murtegel i tillverkning.

Även produktionen av *fasadtegel* har ökat senare år. Man börjar ju nu återgå till tegelfasader i stor utsträckning efter en lång tid av huvudsakligen putsade ytor.

Fasadtegel i tusen st.

1933	1934	1935	1936
8 135	14 091	17 371	19 348

Om man jämför dessa värden med produktionen för 1913, som var 12,5 millioner st. och 1930 som var nära 15 millioner st. samt observerar att under mellanliggande tider ha kvantiteterna varit avsevärt mindre, förstår man att fasadteglet på allvar börjar komma till heders igen.

Tab. 2.

Antalet tegelbruk	203	224	238	245
Arbetareantalet vid bruken	5 934	6 979	7 973	8 320

Backa Såg- & Tegelverks A.-B.

Korsnäs

Tel. Falun 1522

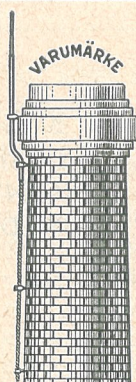
Tillverkar förstklassigt tegel:

Sandtegel

Lättnurtegel 1,6

Högporöst 1,2

Årstillverkning: 2,000,000 st. murtegel.

N. LUNDGREN

GEFLE

Tel.-adr.: Skorsten Rt. 151

Järnarmerade

Skorstenar

enl. egna patenter

Omkring 1,500 st. (50,000 m.) byggda

Ägare av Upsala Norra Tegelbruk, Upsala

Största skorstensbyggnadsfirma i Skandinavien

Bland byggda skorstenar märkas:

Falconbridge Nikkelverk A/S, Kristiansand, Norge, syrafast skorsten	- -	1 st. å 116 m.
Ljusnans Sulfatfabrik, Marmaverken	- -	1 „ 106 „
Uddeholms A.-B., Sulfatfabriken, Skoghäll	1 „	103 „
Östrand Sulfatfabrik, Östrand	- -	1 „ 103 „
Korsnäs Säg. A.-B., Sulfatfabriken, Gefle	1 „	102 „
Örebro Pappersbruks A.-B., Örebro	- -	1 „ 101 „

Åskledare uppsätts.

Reparationer, om- och påbyggnader under drift.

Eld- och syrafasta arbeten.

Ångpanne-, ugn- och andra industriella inmurningar.

Erfaren arbetarstam, i vilken yrket gått i arv i fyra generationer inom firman.

SPECIALITET:

ytterst slitstarka valsar och formmunstycken av kromlegerat, kokillhärdat specialgjutgods.

*

Rådfråga oss och infordra offert.

BJÖRNEBORGS JERNVERKS A.-B.

Värmlands Björneborg

BYGGTJÄNST ÄR EN AV DE TEKNISKA
FÖRENINGARNA ORDNAD UPPLYSNINGS-
CENTRAL OCH UTSTÄLLNING FÖR BYGG-
NADSMATERIAL OCH KONSTRUKTIONER

KOSTNADSFRI

RÅD OCH UPPLYSNINGAR ANGÅENDE
BYGGNADSMATERIAL OCH KONSTRUKTIONER

Skriv

UPPLYSNINGAR

ring

besök oss

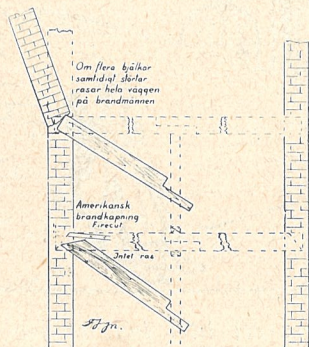
FRI ENTRÉ

BYGGTJÄNST

PERMANENT UTSTÄLLNING AV BYGGNADSMATERIAL
KUNGSGATAN 32 · TELEFON 212209 · STOCKHOLM

Snedkapning av golvbjälkar till förhindrande av ras.

Av en från Amerika återvänd byggnads-snickare i Halmstad hava vi erfarit nedanstående ganska intressanta uppgifter angående förebyggande av murras vid eldsvåda i byggnader med träbjälklag.

Vi låta snickaren själv berätta:

»Vid nybyggnader av stenhus med träbjälklag i Amerika finns det intet, som verk-mästaren så mycket påminner om som risken av att ej snedskära bjälkarna vid upplagsändan i murverk. Det är nämligen en ganska vanlig företeelse vid eldsvåda, att, om flera bjälkar samtidigt störta ned, en så kraftig brytning uppstår i murverket, att väggarna störta in. För att förhindra detta skäras bjälkäändarna i Amerika så som figurens nedre del visar, så att vid en eventuell brand den avbrända bjälken faller ned utan att skada murväggen. Härigenom erhåller man också mycket större trygghet för släckningsmanskapat, som ju i vanliga

fall alltid måste löpa en viss risk att bli skadade av nedrasade murpartier.

Jag tror mig säkert veta att denna byggnadsdetalj med 'firecuts' alls ej beaktats i Europa, vilket är ganska förvånande. Från Tyskland har jag t. ex. själv flera gånger vid eldsvådor sett hur tegelväggar brutits ned genom träbjälkarna. I Amerika däremot stodo väggarna betydligt säkrare efter en brand, och vid efterföljande reparationer kunde vi ofta utan vidare sticka in de nya bjälkarna i förutvarande bjälkhål utan att något vidlyftigare murningsarbete behövde utföras. Här i Sverige ha vi ett färskt exempel från Halmstads spikfabrik, som brann ned för en tid sedan. Man kunde där tydligt se, att bjälkarna brutit ned mycket av murarna.»

(»Brandskydd«.)

Meddelande angående statsunderstöd åt Hantverksmästare för utbildande av lärlingar.

Kungl. Kommerskollegium tillkännagiver härmed, att beviljande av statsunderstöd för utbildande av lärlingar med utbildningstid från tidpunkt under budgetåret 1938—1939 kommer att äga rum vid fyra särskilda tillfällen. Statsunderstödet utgår med 400 kronor från varje lärling. Ansökningstiden utgick första gången den 31 juli 1938. De därpå följande ansökningstiderna utgå resp. den 30 september 1938, den 31 december 1938 och den 31 mars 1939. Ansökning skall ingivas till Kommerskollegium och vara avfattad enligt av Kollegium fastställt formulär. Ansökningsblanketter tillhandahållas hos Kommerskollegium.

(Tegelkonsumtionen . . .)

Tab. 3. Taktegelproduktionen i millioner st.

1913	1919	1921	1928	1933	1934	1935	1936
ca 40	ca 49	ca 37	ca 57	42,3	53,3	57,6	65,1

Även produktionskvantiteterna för taktegel ha varit högre än någonsin, som tabell 3 visar. Härav har endast en bråkdel varit glaserat, 178 tusen st. 1936.

Av intresse kan även vara att se den enorma ökningen för mellanväggsplattor av tegel.

Tab. 4.

Mellanväggsplattor i ton.

1933	1934	1935	1936
435	3 460	7 051	10 092

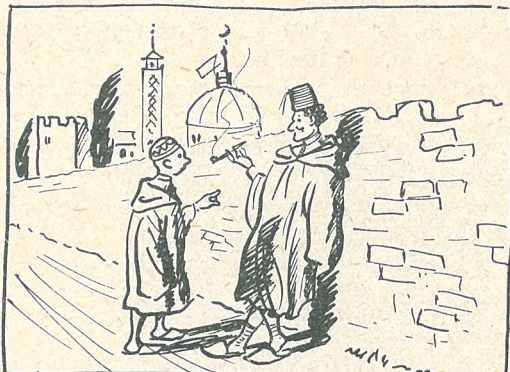
Dessa siffror borde icke behöva några kommentarer.

C. A. Strömberg.

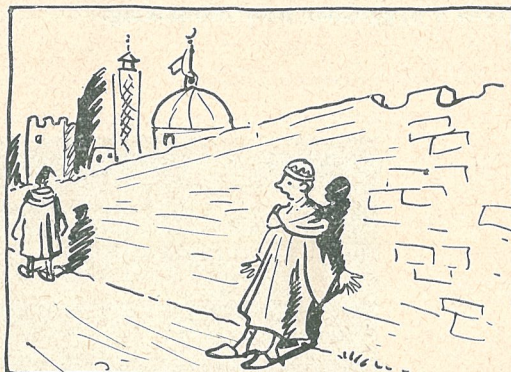
TEGLET I HISTORIEN

Enligt senaste forskningar av Ernst Åkerbladh.

V. Hassan och den ståndaktiga muren.

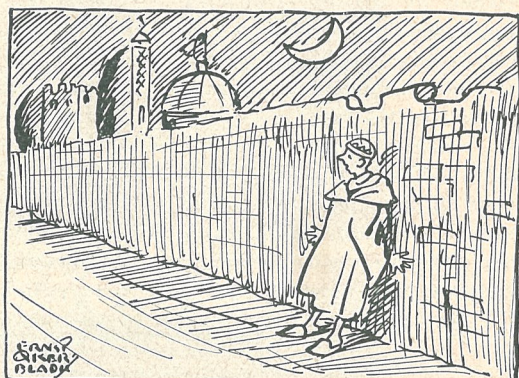
Hassan träffade en dag sin vän Mohammed, som stod och rökte sin kritpipa vid Kalifens mur, och frågade vad han hade för sig. Mohammed var en stor skälm och svarade: "Min herre har bett mig stå och stödja den här gamla muren så den inte ramlar. Vill du inte ...

avlösa mig ett litet tag, så jag får vila mig?" Den tjänsten ville Hassan gärna göra honom, varefter Mohammed togade i väg ...

till närmaste kafé för att njuta sitt mintté. Hassan var något enfaldig men därtill pliktrogen och tordes naturligtvis inte gå av oro för att muren då skulle falla ned och ...

om han inte gått, står han nog kvar än i dag. Han kunde ju inte veta att en tegelmur aldrig kan ramla omkull.

TEGEL utkommer med 8 nummer pr år som organ för **SVERIGES TEGELINDUSTRIFÖRENING**, en ur konkurrenssynpunkt neutral förening som arbetar för tegelmaterialets förbättring. Bliv medlem! Upplysningar genom sekr., Sala.

Bl. a. hava följande statliga och kommunala institutioner m. fl. byggnader uppförts under senaste tid eller äro under uppförande med

MÄLARDALENS FASADTEGEL

RÖBO rött Karolinska Sjukhuset, Stockholm
Fysikaliska Institutet, „
Barnupptagningshemmet, „
Telegrafverkets nybyggnad „
Västerledskyrkan, „
Vin- & Spritcentralens lagerlokaler, Stockholm
Patologiska Institutet, Uppsala
Läroverket, Östersund
Upplandsbanken, Ludvika
Läroverket, Skara
Pensionsstyrelsens nybyggnad, Nynäshamn
Mjölcentralens nybyggnader i Fåker, Eskilstuna, Norrskedika, Rimbo och Faringe m. fl. byggnader

RÖBO gult Marabou Chokladfabriken, Sundbyberg
Badhuset, Östersund
Hushållningssällskapet, Nyköping
Eriksdalsskolorna, Stockholm
Telegrafverket, Krylbo
Medborgarhuset på Södermalm, Stockholm
Wenner-Grenska stiftelsens nybyggn., „
Kommunalhusbyggnaden, Hällefors
Tingshuset, Malung,
samt ett 50-tal hyreshus i Stockholm m. fl. byggnader

LINA rött Stadshuset, Stockholm
Tekniska Högskolan, „
Högalidskyrkan, „
Eskilstuna kyrka, Eskilstuna
Läroverket, Skara
Tingshuset, Östersund
Barnhemmet, „
Östersunds nya kyrka
Kontorsbyggnad, Fagersta
Sjukstugan, Gäddede
m. fl. byggnader.

A.-B. MÄLARDALENS TEGELBRUK

Kungsgatan 39

STOCKHOLM

Telefon 23 33 65

TEGELMASKINER för alla behov

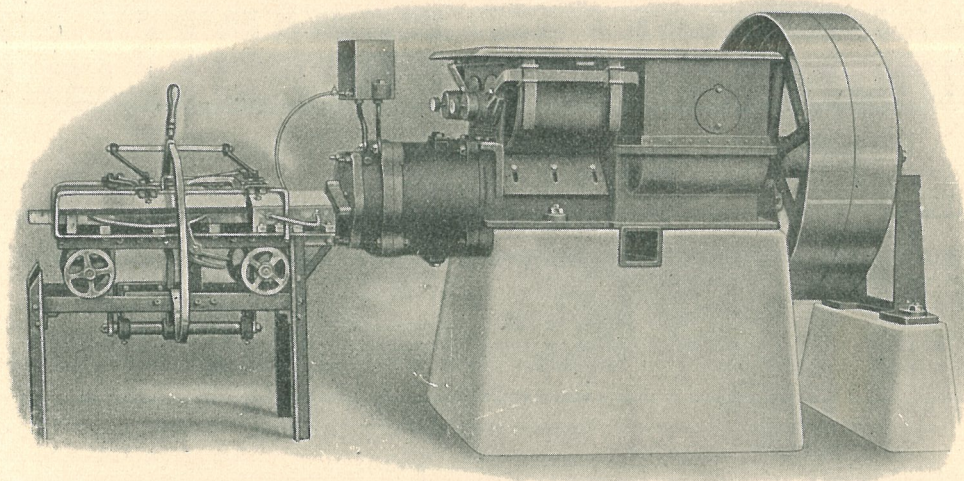

Fig. 910.

Komb. Vals- och snäckpress R B O,

bästa maskin för tillverkning av taktegel, dräneringsrör m. m. Ny, förbättrad lättgående modell.

Grävmaskiner

Autom. Transportanordningar

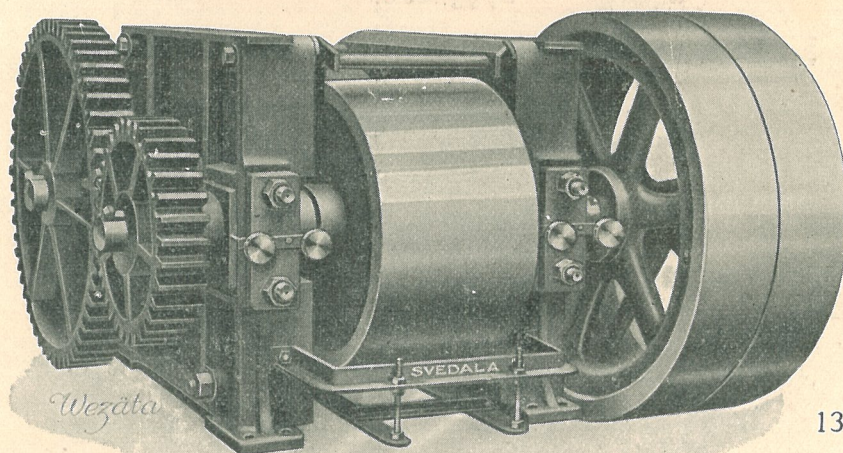
Torkinrättningar

Ugnar av olika slag

Kompleta nyanläggningar och modernisering av äldre bruk projekteras under garanti. Sakkunniga ingenjörer och instruktörer på begäran för konsultation och undersökning på platsen.

FINVALSVERK

för lera och mineralier, 10 olika storlekar med valsar från 275 mm diam. × 225 mm bredd upp till 1200 mm diam. × 700 mm bredd, tillverkas sedan mer än 15 år.

1358

Enkla eller dubbla, med kugghjulsutväxling mellan valsarna eller särskild rem till vardera valsen med eller utan axialrörelse.

A.-B. ÅBJÖRN ANDERSON, SVEDALA.